

Uloga obitelji u odgoju darovitog djeteta

Ćus, Tea

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:441256>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

TEA ĆUS

ULOGA OBITELJI U ODGOJU DAROVITOG DJETETA

Završni rad

Pula, rujan 2018. godine

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

TEA ĆUS

ULOGA OBITELJI U ODGOJU DAROVITOG DJETETA

Završni rad

JMBAG: 0303049374, redoviti student

Studijski smjer: Predškolski odgoj

Predmet: Obiteljska pedagogija

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Obiteljska pedagogija

Mentor: doc. dr. sc. Sandra Kadum

Pula, rujan 2018. godine

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. OBITELJ	2
2.1. Definicija obitelji.....	2
2.2. Odgojna uloga obitelji	2
2.3. Pretpostavke obiteljskog odgoja.....	3
3.DAROVITOST	5
3.1. Što je darovitost?.....	5
3.2. Predrasude i stvarnost o darovitoj djeci.....	6
3.3. Produktivna i potencijalna darovitost	9
3.4. Teorijske osnove darovitosti	10
3.5. Osobine ličnosti darovite djece	13
4. DAROVITO DIJETE I OBITELJ	14
4.1. Rani razvoj darovite djece	14
4.2. Tipovi obitelji i darovitost	15
4.3. Roditeljstvo i darovita djeca.....	16
4.4. Preambiciozni roditelji	17
4.5. Optimalno obiteljsko okruženje.....	18
4.6. Karakteristike obitelji kao faktor utjecaja na razvoj darovitosti.....	20
5. EMOCIONALNI ŽIVOT DAROVITE DJECE	22
5.1. Perfekcionizam.....	23
5.2. Samostalnost darovite djece	23
6. ULOGA OBITELJI U ODGOJU DAROVITE DJECE	24
6.1. Postavljanje granica	25
6.2. Prirodne posljedice	26
6.3. Postavljanje pravila	26
6.4. Odgajanje nagrađivanjem.....	27
6.5. Mogućnost izbora i preuzimanje odgovornosti	27
6.6. Obitelj kao faktor poticanja darovitosti	27
6.7. Što treba izbjegavati u odgoju	28
6.8. Neostvareni daroviti.....	30
7. ZAKLJUČAK	31

8. LITERATURA.....	33
9.SAŽETAK	36
10.SUMMARY	37

1. UVOD

Dijete od samoga rođenja najviše vremena provodi unutar obitelji. Ondje stječe svoje prve navike ponašanja, usvaja određenja pravila te se formira u osobu. Na darovitost jako veliki utjecaj ima okolina, te upravo obitelj ima važnu ulogu u tome hoće li dijete uspjeti iskazati svoju darovitost i ostvariti svoje potencijale koje posjeduje. Naime, darovita djeca traže puno više od svoje obitelji nego li što to čine ostala djeca. Oni zahtijevaju više pažnje, razumijevanja i podrške. Upravo iz razloga što posjeduju iznadprosječne sposobnosti potrebno im je puno više poticaja. Zato roditelji imaju ključnu ulogu u njihovu razvoju kao osobe koje bi trebale poticati dječju darovitost. Obitelj se ponekad teško nosi s pomalo napornom i zahtjevnom naravi koju daroviti posjeduju jer nemaju uvijek spremne odgovore na njihova pitanja. S toga se roditelji darovite djece moraju konstantno obrazovati i nadograđivati svoje znanje kako bi mogli biti na razini vlastita djeteta i zajedno s njime istraživati u području njegova interesa.

Kroz ovaj rad govorit ćemo o tome što je obitelj te ćemo reći nešto o najvažnijoj funkciji obitelji, onoj odgojnoj. Zatim ćemo objasniti što je to darovitost, objasniti najčešće predrasude s kojima se susrećemo kada govorimo o pojmu darovitosti. Istaknut ćemo razliku između produktivne i potencijalne darovitosti, navesti koje su osnovne sastavnice darovitosti, sposobnosti i osobine ličnosti darovitih. Najviše pažnje dati ćemo odnosu darovite djece i njihove obitelji odnosno samome odgoju unutar obitelji. Govorit ćemo o ranome razvoju darovite djece, tipovima obitelji, o tome kakvi bi trebali biti roditelji te kako bi trebala izgledati optimalna obitelj za što bolji razvoj darovite djece. Bit će govora i o emocionalnom životu darovite djece, točnije njihovoj samostalnosti i perfekcionizmu. Istaknut ćemo kako bi trebao izgledati odgoj i sama komunikacija između roditelja i darovitog djeteta. Također, bit će govora o tome na što bi roditelji trebali pripaziti i što bi trebali izbjegavati u odgoju svoje darovite djece, kako bi darovita djeca mogla ostvariti potencijale koje posjeduju i tako izbjeći neostvarenu darovitost.

2. OBITELJ

2.1. Definicija obitelji

Obitelj je temeljna društvena zajednica, ujedno i prva zajednica s kojom se čovjek susreće. U obitelji nastaje novi život te se u njoj ujedno i izgrađuje ljudska osobnost. (Vukasović, 1999)

„Obitelj je mjesto gdje se dijete razvija tjelesno, intelektualno, gdje razvija svoje osjećaje i osobnost, socijalne i moralne vrijednosti te gdje se stvara i razvija obiteljski identitet.“ (Rosić, Zloković, 2002:23)

Važno je istaknuti kako je obitelj najstarija, najtrajnije ali i promjenjiva primarna društvena grupa. (Stevanović, 2000)

Obitelj kao takva održala se tijekom stoljeća te ima dugu povijest i tradiciju. Bila je podložna različitim društvenim, političkim, gospodarskim, moralnim i drugim promjenama, što je utjecalo na njenu promjenu u strukturi, funkcioniranju te veličini. Tako su primjerice u prošlosti strukturu tradicionalne obitelji činili: otac, majka i njihova djeca te krvni srodnici obitelji (djed, baka) uključujući i i šire članove obitelji. Za razliku od danas kada kod modernih obitelji uz onu klasičnu strukturu obitelji koju čine otac, majka, djeca, djed i baka predstavljaju i obitelji razvedenih brakova (binuklearne obitelji), izvanbračne veze ili pak samohrane majke. Isto tako, sve je veći broj rastave brakova te je i sve manje djece u obiteljima.

Obitelj je promjenjiva društvena zajednica. „Obitelj se mijenja seli i vraća, al ostaje zajednica koju veže ljubav, međusobna briga i pomaganje. Ona je bila i bit će i u budućnosti još nenadoknadi životni odgojni čimbenik.“ (Rosić, Zloković, 2002:18)

Bez obzira na njeno mijenjanje kroz povijest obitelj oduvijek ima niz različitih zadaća a to su: biološko-reproduktivna, odgojna, društveno-kulturna, gospodarska, moralna, religijska i domoljubna. (Vukasović, 1999)

2.2. Odgojna uloga obitelji

Iako su sve zadaće obitelji vrlo važne, željeli bismo istaknuti odgojnu ulogu obitelji. „Odgoj je proces razvijanja, nastajanja, izgrađivanja, oblikovanja čovjeka kao ljudskog bića.“ (Vukasović, 1999:126) Roditelji su najčešće prve osobe s kojima se dijete susreće i u čijoj okolini živi. Od njih dijete uči, stječe svoja prva iskustva i navike koje kasnije predstavljaju temelj njihove buduće osobnosti. U obitelji počinje

proces djetetova razvoja i oblikovanja kao osobe. Dijete upravo u obitelji dolazi do prvih zapažanja, stvara prve percepcije o svojoj okolini, formira pojmove te izgrađuje svoje stavove. Isto tako, dijete usvaja jezik, govor, običaje te razvija navike kulturnog ponašanja. U obitelji započinje proces djetetove socijalizacije, dijete upoznaje druge ljude te uspostavlja prve kontakte. (Vukasović, 1999).

„Odgoj je stalna i nužna funkcija ljudi i njihova društvenog života koja obuhvaća tri zadatka, a to su:

1. Proces usvajanja znanja i vještina
2. Proces formuliranja fizičkih i intelektualnih snaga i sposobnosti
3. Proces formiranja ličnosti i karaktera, tj. pogleda na svijet, čuvstvenog (osjećajnog) i voljnog života.“ (Stevanović, 2000:51)

Odgojna uloga obitelji je izgradnja moralnih navika te se djecu upućuje na pravilan način ponašanja prema ljudima koji ga okružuju. U obitelji je važno razviti kulturne, radne i higijensko-zdravstvene navike te se one ujedno i prve razvijaju. Ne smijemo zanemariti i ostalu djetetovu okolinu kao što su odgojitelji u vrtićima ili učitelji u školama koji isto tako imaju veliku ulogu u samome odgoju djeteta. No, obitelj je ta od koje sve kreće i u kojoj se stvaraju temelji za budući život djeteta. Ako dijete odrasta u toploj obiteljskoj sredini, koja mu pruža sigurnost i poticaj ono će uspješno razviti svoju osobnost što će mu olakšati daljnji život. Od obitelji se očekuje da prati interese i želje djeteta, da dopusti djetetu da istraži svoju okolinu, da ga potiče u njegovim interesima te da mu ujedno pruža podršku u istome. (Vukasović, 1999).

2.3. Pretpostavke obiteljskog odgoja

„Odgoj je kontinuirani proces izgrađivanja harmonične ličnosti u tjelesnom, radnom, estetskom, moralnom, intelektualnom i stvaralačkom pogledu.“ (Stevanović, 2003:51) To je vrlo složen, zahtjevan i dugotrajan proces. Njime se stječu znanja, navike, karakter i formira se ličnost djeteta. Naime, odgoj je potreba djeteta koja se najviše razvija igrom i radom unutar obitelji ili pak u organiziranim oblicima predškolskog odgoja i obrazovanja.

Neke od osnovnih pretpostavki za učinkovit obiteljski odgoj prema Vukasoviću (1999:143) su:

- **Skladni obiteljski odnos** - uključuje ugodno i privlačno ozračje u obitelji te pravilnu raspodjelu poslova i obveza unutar iste. Vrlo je važna emocionalna veza između članova. Obitelj bi trebala biti ispunjena ljubavlju, razumijevanjem, iskrenošću, međusobnim poštivanjem članova. Dijete koje odrasta u takvoj obitelji koja mu pruža sigurnost, odrasti će u zrelu, samostalnu i odgovornu osobu.
- **Adekvatan položaj djeteta** - važno je da se dijete unutar obitelji osjeća sretno, zadovoljno, radosno i sigurno. Samo unutar takve obitelji dijete će se uspjeti u potpunosti psihički i socijalno razviti. „Ako dijete u obitelji upozna i prihvati odnosne razumijevanja, uvažavanja i međusobna poštivanja, zadržat će ih i poslije u širim, međuljudskim odnosima.“
- **Zrelost roditelja i pedagoška odgojna kultura**- podrazumijeva se da bi roditelji trebali biti socijalno, psihički i moralno zreli jer je njihova uloga odgojna a uspješno odgojiti mogu samo osobe koje su i same dobro odgojene odnosno imaju stabilne i zrele osobnosti.
- **Sređene materijalne prilike** – obitelj bi djeci trebala omogućiti osnovne uvjete za život i za razvoj kako bi ona što bolje mogla razviti svoje sposobnosti. Treba im osigurati: hranu, odjeću, obuću, povoljne higijenske uvjete, prostor u kojem će boraviti, igru, učenje, adekvatnu skrb i njegu te zadovoljenje kulturnih, socijalnih i bioloških potreba.

3.DAROVITOST

Djetinjstvo je vrlo važan period života i poticaje koje tada pružamo uvelike znače za razvoj djeteta. Kako je djetinjstvo važno za kasnije formiranje ličnosti, tako je važno i za darovitost. Ako ukoliko pružimo djetetu od najranije dobi adekvatnu podršku i poticaje ono će uspješno razviti svoje potencijale te će ono na koncu moći iskazati svoju darovitost.

3.1. Što je darovitost?

Danas postoji puno različitih definicija darovitosti, svaki autor na svoj način opisuje i definira pojam darovitosti. To vrlo često zbunjuje roditelje i odgojitelje u prepoznavanju darovitog djeteta. Odgojitelji darovitu djecu opisuju kao onu koja puno stvari rade bolje, brže, uspješnije, drugačije od ostale djece te pri tome ostvaruju bolja i viša postignuća (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008). Oni su u prednosti pred roditeljima kada je u pitanju otkrivanje darovite djece jer imaju mogućnost proučavati cijelu skupinu djece te će lakše prepoznati ukoliko se neko dijete ističe i pokazuje veće potencijale od svojih vršnjaka.

Kako bi lakše i bolje shvatili pojam darovitosti, izdvojila sam neke od najpoznatijih i najprihvaćenijih definicija darovitosti. Tako primjerice Koren (1988) darovitost određuje preko postignuća. „Darovitost je sklop osobina koje omogućuju pojedincu da dosljedno postiže izrazito iznad prosječan uradak u jednoj ili više aktivnosti kojima se bavi.“(Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008:15) Dakle, ako djeca u skupini postižu puno bolje rezultate u jednoj ili više aktivnosti od svojih vršnjaka možemo ih svrstati u „darovite“.

Nadalje, „autorica Čudina-Obradović darovitost shvaća kao neobičnost, iznimnost ponašanja, koja se očituje u kvalitetnijem i značajnijem rezultatu ili produktu nego što ga polučuju ostali pojedinci sa sličnim karakteristikama.“(Kadum, Hozjak, 2015:16)

Sličnu definiciju dala je i američka psihologinja Ellen Winner (2005) koja ističe da je darovito dijete ono rođeno s neuobičajenom sposobnošću da svlada određeno područje ili područja. Ona pod pojmom darovitost podrazumijeva djecu s tri netipična obilježja, a to su:

- **Prijevremena razvijenost** – darovita djeca svladaju neko područje primjerice: jezik, matematiku, glazbu, likovnu umjetnost ili šah prije svojih vršnjaka te u tim područjima napreduju brže zbog lakoće učenja koju posjeduju.
- **Inzistiranje da sviraju po svom** - darovita djeca od odraslih traže samo minimalnu pomoć ili mentorstvo pri svladavanju područja za koje pokazuju interes, jer najradije uče sami. Isto tako vole stvarati nove načine rješavanja problema, vole samostalno dolaziti do otkrića te ih svako novo otkriće dodatno motivira za daljnje istraživanje nekog područja.
- **Žar za svladavanjem** – darovita djeca pokazuju veliki interes za svladavanje određenih područja. Sposobna su se toliko fokusirati na određeno područje da proživljavaju stanja „tečnosti“- optimalna stanja pri kojima se potpuno udubljuju i izgube osjećaj za vanjski svijet. Upravo zato što imaju veliki interes i sposobnost brzog učenja postižu i visoka postignuća.

3.2. Predrasude i stvarnost o darovitoj djeci

Kao i u svakom području proučavanja, tako i u proučavanju darovitosti postoje predrasude te se susrećemo s puno mitova i predrasuda o darovitoj djeci. Postojanje predrasuda prema darovitoj djeci uvelike utječe na cjelokupan naš odnos, ponašanje prema darovitoj djeci što se isto tako odražava i na kvalitetu obrazovanja darovitih. Predrasude isto tako utječu na količinu, način i samu kvalitetu njihova poticanja u odrastanju. Ellen Winner (2005) ističe po njoj 9 najčešćih predrasuda koje imamo prema darovitoj djeci, a to su:

- **Iznad prosječni kvocijent inteligencije (IQ)** - odnosi se na to da je darovitost u bilo kojem području uvjetovana visokim kvocijentom inteligencije. U stvarnosti je zapravo da djeca mogu biti izrazito primjerice umjetnički darovita

a da pritom nemaju visoki kvocijent inteligencije. Jedan od najboljih dokaza da darovitost i kvocijent inteligencije nisu nužno povezani jesu djeca koju nazivamo „idiot savant.“ Naime, to su djeca s iznimno niskim kvocijentom inteligencije, ali su isto tako iznimno daroviti u pojedinom području, kao što je to primjerice računanje napamet, sviranje glasovira, crtanje, igranje šaha i slično. (Čudina-Obradović, 1990).

- **Opća darovitost** - često se susrećemo sa stavovima da primjerice djeca darovita za školska postignuća imaju opću intelektualnu moć zbog koje su darovita u svim školskim predmetima. Naime, istina je sasvim suprotna. Djeca su rijetko darovita u svim školskim područjima te se mnogo češće susrećemo s darovitosti samo u jednom određenom području. Isto tako djeca mogu biti darovita u jednom školskom području a da istovremeno imaju teškoća s učenjem drugih područja. (Kadum, Hozjak, 2015:40)
- **Talentirani ali ne i daroviti** - odnosi se na to da se djecu koja su se prijevremeno razvila u sposobnostima koje se procjenjuju IQ testom naziva darovitima a onu koja pokazuju izuzetne sposobnosti u oblicima umjetnosti kao što su : likovna umjetnost, glazbena umjetnost, ples ili u nekim od sportskih područja naziva talentiranima. Za ovu podjelu ne postoji nikakvo opravdanje jer ona nisu puno drugačija jedna od druge jer posjeduju tri obilježja darovitosti, odnosno posjeduju: prijevremenu razvijenost, inzistiranje za sviranje po svom i žar za svladavanjem.
- **Genetsko naslijeđe i utjecaji okruženja** - susrećemo se s jednom općenarodnom predrasudom i predrasudom psihologa. Općenarodna predrasuda je da je darovitost potpuno urođena, dok s druge strane psiholozi smatraju da je darovitost u potpunosti stvar velikog truda i rada. (Kadum, Hozjak, 2015)
- **Ambiciozni roditelji** - smatra se da „Darovitu djecu stvaraju preambiciozni roditelji koji djecu nagone na postignuća iznad njihovih stvarnih sposobnosti.“(Cvetković-Lay, 2002:30) Važno je napomenuti kako roditelji ne stvaraju darovitost. Potpora, poticaji i ohrabrenje koje djeca imaju od strane

roditelja vrlo su važni za razvoj potencijala. Isto tako, roditelji mogu i „uništiti“ djetetove potencijale tako što su fokusirani samo na dječji potencijal a zanemaruju njegovo emocionalno stanje. Takvi roditelji vrlo često vrše pritisak nad djetetom, što na koncu dovodi darovito dijete do toga da bez obzira na potencijale koje posjeduje izgubi motivaciju i odustane.

- **Darovita djeca zrače psihološkim zdravljem** - darovita djeca često nailaze na problem nerazumijevanja od strane svojih vršnjaka. Često su zadirkivana i ismijavana jer su „drugačija“. Iz tog razloga darovita su djeca često socijalno izolirana i nesretna u društvu vršnjaka jer pokazuju drugačije interese te se ne uklapaju u društvo. (Cvetković-Lay, 2002)
- **„Sva su djeca darovita i zato nema potrebe za posebnim obogaćenim programima ili akceleracijom tijekom školovanja.“** (Cvetković-Lay, 2002:32) - Točno je da sva djeca imaju neke sposobnosti više razvijene a neke manje. S druge strane, postoje i djeca s iznimnim sposobnostima kojoj su potrebni dodatni poticaji, zadaci i aktivnosti organizirane u sklopu školovanja kako bi se što bolje razvili potencijali koje posjeduju. Zato bi trebalo obogatiti školski program, prilagoditi ga dječjim interesima kako bi se zadovoljile njihove potrebe jer su darovita djeca „gladna“ znanja. Svoje posebne interese mogli bi iskazati kroz različite projekte, pripreme i prijave za natjecanja iz područja koja ih zanimaju ili putem uključivanja u aktivnosti ili radionice u sklopu školskog sustava.
- **Darovito dijete postaje značajan odrasli** – kada se govori o darovitoj djeci smatra se da će oni odrasti i postati primjerice slavne i/ili kreativne odrasle osobe. To je samo još jedna u nizu predrasuda koje posjedujemo prema darovitoj djeci. Naime, samo nekolicina darovite djece odraste u kreativne ljude. Često se tijekom njihova odrastanja dogodi da jednostavno promjene područje svog interesa ili pak na smjer njihova života utječu mnogobrojni čimbenici, kao na primjer: osobnost, motivacija, obitelj odnosno okolina. (Winner, 2005)

Postoji još niz zabluda o darovitosti na koje moramo pripaziti, a u nastavku naveli smo neke od njih:

- Darovita djeca neće znati da su darovita osim ako im netko ne kaže
- Oni će sami uspjeti, bez ičije pomoći
- Kad pogriješe, moraju biti kažnjeni strože nego ostala djeca, jer bi trebali znati bolje
- Trebaju konstantno biti zaposleni ili pred izazovom ili će se ulijeniti
- Za svoju darovitost trebaju iznad svega biti vrednovani
- Ne trebaju se pridržavati uobičajenih pravila, i ne trebaju se držati normalnih standarda ljubaznosti
- Trebali bi biti jednako zreli na akademskom, tjelesnom, socijalnom i emocionalnom planu. (Yahnke-Walker, 2007:7)

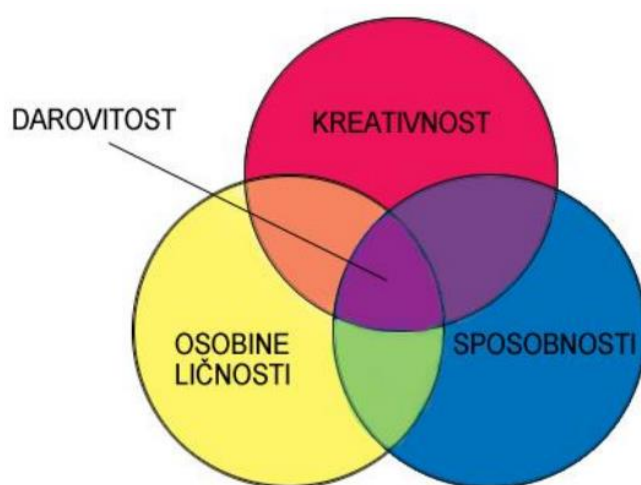
3.3. Produktivna i potencijalna darovitost

Činjenica je da svako dijete u ranoj dobi treba tretirati kao potencijalno darovito, kako bi mu se dala mogućnost da uz različite poticaje od strane svoje okoline što bolje razvije potencijale koje posjeduje te kasnije i iskaže svoju darovitost. Naime, razlikujemo potencijalnu i produktivnu darovitost. Djecu koja svoju darovitost iskazuju određenim produktima te iskazuju svoja iznadprosječna postignuća nazivamo produktivno darovitima. Njih je lakše prepoznati jer ona u skupinama uče i rade brže, bolje, uspješnije, više od ostale djece i slično. Ona su već počela iskazivati svoju darovitost na određeni način. No, to je samo dio darovite djece, razlikujemo i onu koja imaju potencijale ali ih ne iskazuju kroz svoje ponašanje i produkte te ne rijetko ostaju ne otkrivena u toj dobi. Većina djece ima potencijal koji im omogućuje da jednoga dana budu daroviti. Osnovu potencijalne darovitosti čini niz naslijeđenih predispozicija koje im kasnije i omogućuju da se iznadprosječno razviju.

Prostor između potencijalne i produktivne darovitost jest ogroman prostor odgojnih utjecaja te upravo o njima u velikoj mjeri ovisi hoće li dijete uspjeti razviti svoje potencijale. Veliku odgojnu ulogu ima obitelj koja nikako ne smije zanemarivati potrebe i želje djeteta. Djetetu treba pružiti što više raznovrsnih materijala, aktivnosti, poticaja i podrške kako bi ono moglo razviti svoje potencijale koje posjeduje. (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008)

3.4. Teorijske osnove darovitosti

Renzulli i Reis 1985. formirali su troprstenastu koncepciju darovitosti prema kojoj produktivnu darovitost uvjetuju tri osnovne skupine osobina. A te osobine su: iznadprosječno razvijene sposobnosti, osobine ličnosti s naglaskom na specifičnu motivaciju za rad te kreativnost. Mjesto preklapanja ovih triju osobina jest prostor darovitosti u specifičnim područjima aktivnosti. (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008)

Slika 1. Troprstenasta definicija darovitosti (Renzulli i Reis, 1985; prema Marincel D. 2013).

Navedena tri prstena nisu podjednake stalnosti. Sposobnosti su najmanje podložne promjenama, za razliku od motivacije i kreativnosti koji se mijenjaju tijekom vremena. Upravo iz tog razloga kada se identificira darovitost pogotovo u najranijoj fazi nije opravdano tražiti sva tri navedena činitelja. Kod većine djece se prvo identificiraju visoke sposobnosti, dok se primjerice motivacija razvija s vremenom te na nju najviše utječe okruženje u kojemu se dijete nalazi. (Kadum, Hozjak, 2015)

Darovita djeca imaju izrazito razvijene neke sposobnosti koje im i omogućuju da postiču iznadprosječan rezultat. Postoji nekoliko klasifikacija područja u kojima se

može iskazati darovitost kod djece. Najprihvaćenija klasifikacija tih područja je Korenova. (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008). „Koren darovitim djetetom smatra ono koje očituje iznimne potencijale u jednom ili više područja:

1. Opće intelektualne sposobnosti,
2. Specifične školske sposobnosti
3. Kreativne ili produktivne sposobnosti
4. Sposobnost vođenja i rukovođenje
5. Umjetničke sposobnosti i vještine
6. Psihomotorne sposobnosti“ (Cvetković-Lay, Sekulić Majurec, 2008: 18)

„Jedan od onih koji su nešto drugačije prišli fenomenu ljudskih intelektualnih sposobnosti je poznati psiholog Gardner.“ (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008:19). Napravio je teorijsku koncepciju pod nazivom „sedam inteligencija“, u kojoj je ljudske sposobnosti podijelio u sedam vrsta. On smatra da svaka osoba ima jedinstvenu mješavinu svih sedam navedenih inteligencija. Svaka od navedenih inteligencija javlja se različitim intenzitetom te ukoliko se neka ili više od njih jave u značajno većem intenzitetu osoba će biti darovita upravo u tom području. Gardnerova podjela uvelike može pomoći roditeljima u prepoznavanju područja darovitosti. (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008)

- **Verbalno- lingvistička inteligencija-** odnosi se na djecu koja posjeduju bogat rječnik, te se lako i brzo koriste simbolima i riječima. Djecu s razvijenom ovom vrstom inteligencije možemo prepoznati po tome što će bez poteškoća prepričati priču, pri čemu će opisati sve do najsitnijih detalja.
- **Logičko - matematička inteligencija-** ova vrsta inteligencije obuhvaća vještine apstraktnog mišljenja i rješavanja problema. Djeca koja imaju izraženu ovu sposobnost prije će, brže i lakše manipulirati apstraktnim pojmovima i zamislima, količinama i brojevima. Ova vrsta inteligencije najviše je zastupljena kod matematičara, inženjera, istraživača, astronoma i sl.
- **Vizualno - spacijalna inteligencija** - odnosi se na sposobnost snalaženja u prostoru te stvaranje prostornih predodžbi. Kod djece se ona izražava putem

lakog slaganja teških slagalica te lakoće snalaženja i rješavanja problema u prostoru. Isto tako djeca s lakoćom kreiraju i grade različite objekte od gradbenog materijala. Ovakvu vrstu inteligencije najčešće susrećemo kod kirurga, slikara, arhitekta i sl.

- **Glazbeno - ritmička inteligencija** - djeca koja imaju izraženu ovakvu vrstu inteligencije često će svirati ili pjevati. Naime, ona pjevaju bolje od svojih vršnjaka te se ujedno i kvalitetnije ritmički izražavaju na udaraljkama i glazbenim instrumentima. Ne rijetko mogu i čuti različite zvukove iz okoline, mogu raspoznati ritam, temu i melodiju. Često će samostalno izmisliti neku melodiju i otpjevati neku priču. Ovakva vrsta inteligencije izražena je kod skladatelja, pjevača, glazbenika, dirigenta i sl.
- **Tjelesno - kinestetička inteligencija** - ova vrsta inteligencije iskazuje se u okretnosti i spretnosti u određenim pokretima ili pri manipuliranju određenim predmetima. Isto tako iskazuje se kroz sposobnost izvođenja i usklađivanja pokreta tijela. Ovu vrstu inteligencije najlakše možemo prepoznati tijekom izvođenja sportskih aktivnosti. Najčešće je izražena kod sportaša, žonglera, akrobata, glumaca i sl.
- **Intrapersonalna inteligencija** - djecu s izraženom ovom vrstom inteligencije možemo prepoznati po istančanoj spoznaji o sebi, te po izraženijem razumijevanju za vlastite potrebe. Takva djeca pokazuju veliku upornost u onome što rade, te ih neki zbog toga smatraju „tvrdoglavima“ i „svoje glavima“. Ovu vrstu inteligencije posjeduju psiholozi, filozofi i sl.
- **Interpersonalna inteligencija** - djecu s razvijenom ovom vrstom inteligencije prepoznat ćemo po tome što su često organizatori ili vođe u skupini. Naime, djeca s razvijenom interpersonalnom inteligencijom osjetljiva su na potrebe i osjećaje drugih. Ona pomažu drugoj djeci u rješavanju sukoba te lako započinju igru s ostalom djecom. Vrlo često će bolje od ostale djece prepoznati emocionalno stanje drugih samo na osnovi izraza lica. Ovu vrstu inteligencije posjeduju: učitelji, voditelji, terapeuti, savjetnici i sl.

3.5. Osobine ličnosti darovite djece

Jedan od najvažnijih čimbenika za razvoj darovitosti i osobina ličnosti djeteta jest rana emocionalna veza koju dijete uspostavi sa sebi značajnim osobama. Kad govorimo o osobinama ličnosti darovite djece najveći značaj pridaje se njihovoj izrazitoj motivaciji za rad. Darovita djeca jako su motivirana za rad, usredotočena su na cilj aktivnosti te puno energije ulažu u svoj rad. Izrazito su ustrajna u radu te uživaju raditi u području za koji pokazuju posebne sposobnosti. Posjeduju intenzivnu koncentraciju, usmjerenost ka cilju i upornost prema područjima koja ih interesiraju. Također i svoje slobodno vrijeme provode u aktivnostima koje su najčešće povezane s njihovim talentima.

Darovito dijete brzo stječe i zadržava informacije. To je pozitivna osobina, no može isto tako imati i negativne posljedice kao što je to nestrpljivost zbog sporosti druge djece. Darovito dijete je znatiželjno, konstantno istražuje stvari oko sebe te ima ispitivački stav. Ono često pita neugodna pitanja na koja roditelji ili ostali ljudi iz njegove okoline ne znaju odgovor. Isto tako, darovitome djetetu nije potrebna velika pomoć odraslih, ono najviše voli istraživati i svladavati nove stvari samo. Više preferira individualni rad, kreativno je i pouzdaje se u sebe. Teži sistematizaciji te uživa u organiziranju stvari te ono često konstruira složena pravila. Jedna od važnih osobina darovitog djeteta jest samokritičnost. Naime, ono postavlja visoka očekivanja, procjenjuje druge te je često i netolerantno prema svojim vršnjacima. (Yahnke-Walker, 2007)

Darovita djeca često nisu spremna pokazati svoje sposobnosti te pokazuju manjak motivacije upravo zbog obiteljskog, društvenog i školskog ozračja. S obzirom na navedenu pojavu predloženo je da se troprstenastoj definiciji darovitosti doda i naglasi važnost triju osobina, a to su: kreativnost, hrabrost i suosjećajnost. Navedene osobine važno je njegovati kako bi djeca mogla ostvariti svoju darovitost u odrasloj dobi. Kreativnost, hrabrost i suosjećajnost su osobine ličnosti koje se tijekom života mijenjaju i teže ih je mjeriti nego primjerice inteligenciju ili motivaciju. Životno iskustvo nam najbolje pomaže u uravnoteživanju triju navedenih osobina ličnosti. (Cvetković-Lay, 2002)

4. DAROVITO DIJETE I OBITELJ

Obitelj ima važnu ulogu u odgoju djeteta jer dijete od rođenja najviše vremena provodi s obitelji. Ona je isto tako važan faktor u razvoju i poticanju darovitosti djeteta jer kao što smo ranije naveli razvitak djetetove darovitosti uvelike ovisi o okruženju u kojem se dijete nalazi te poticajima koji se pružaju djetetu. Važno je da roditelji što prije prepoznaju potencijale koje njihovo dijete posjeduje.

4.1. Rani razvoj darovite djece

U samome razvoju darovitosti vrlo je važno da se djeci od najranije dobi pružaju odgovarajući poticaji. Nikada nije prerano započeti razvijati sposobnosti djeteta. (Cvetković-Lay, 2002) To u kasnijem životu može samo pozitivno utjecati na njihov razvoj. Isto tako, dijete brzo i najlakše usvaja vještine upravo u predškolskome razdoblju. Dojenčad je izrazito osjetljiva na nedostatak poticaja osobito u razdoblju od 7. do 36. mjeseca života. (Cvetković-Lay, 2002:131)

Nadalje, mala su djeca vrlo osjetljiva na kvalitetu skrbi koju dobivaju ili ne dobivaju, ovisno o situaciji. Djeca imaju puno veću svijest o svojem okruženju, bez obzira što je nisu u toj mjeri u stanju pokazati. (Cvetković-Lay, 2002)

Istraživači su došli do raznih zaključaka o iskazivanju darovitosti, istaknuli smo samo neke od njih. „Kagan (1979) potvrđuje da je duljina pozornosti u pojedinim aktivnostima dojenčeta vezana s kasnijim kvocijentom inteligencije, ali je još tješnje povezana s količinom bavljenja roditelja svojim dojenčetom.“ (Cvetković-Lay, 2002: 133) Duljina pozornosti koju posjeduju djeca u dobi od 3. do 4. mjeseca života jest značajni pokazatelj. Ukoliko djeca u toj dobi imaju sposobnost dulje zadržati svoju pozornost na određenom podražaju ona su ne rijetko kasnije i spoznajno mnogo sposobnija.

Drugi po redu od značajnih pokazatelja darovitosti u tako ranoj dobi jest način na koji dijete prilazi zadatku. Darovitu djecu privlače nove stvari, istraživanje jer su jako radoznala te ujedno procesuiraju i više informacija. Darovitu djecu upravo kvaliteta mentalnih procesa odnosno njihov intelektualni razvoj razlikuje od ostale

djece. Ona pri rješavanju određenog problema razvijaju širi pristup i koriste načela povezivanja od pojedinačnog ka općem. (Cvetković-Lay, 2002)

Istraživači ranog razvoja djeteta ubrajaju moć koncentracije, pamćenje, napredan govorni razvoj i interes za matematičke operacije kao znakove prepoznavanja darovitosti. Isto tako, vrlo su važni verbalni poticaji koji se dobivaju od strane roditelja djece. Važno djeci od najranije dobi što više čitati i pričati im.

Postoji i jedna zabluda vezana za obitelj i darovito dijete, a ona se odnosi na to da obitelj stvara darovito dijete. Naime, obitelj djetetu pomaže da razvije svoju darovitost ili s druge strane uz manjak poticaja i ne adekvatnim ponašanjem prema djetetu jednostavno „guši“ djetetovu darovitost. (Cvetković-Lay, 2002)

4.2. Tipovi obitelji i darovitost

Za darovitost je važan položaj, red rođenja, dob i spol djece u obitelji. Prema istraživanjima prvorodenci imaju bolje rezultate na testovima inteligencije i postignuća. Iz razloga što prvorodena djeca imaju više nepodijeljene pažnje od strane roditelja, što na koncu utječe i na to da su dinamični i dobivaju više nagrada za intelektualna postignuća. (Cvetković-Lay 2002)

Treba pružiti djetetu dovoljno prostora da se razvije onoliko koliko može. Problem nastaje kada roditelji prepoznaju da njihovo dijete postiže iznadprosječan rezultat u određenim područjima te pred njega stavljaju sve teže i teže ciljeve i zadatke. Što ne rijetko zna loše utjecati na darovito dijete i na njegovo psihološko stanje jer ono ne uspije obaviti i ispuniti sva očekivanja roditelja te ostane razočarano. Često se djeca tad povlače u sebe i gube motivaciju za daljnji napredak i razvitak potencijala.

Razlikujemo četiri tipa obitelji: razlikovne, integrirajuće, složene i jednostavne. Razlikovne obitelji osiguraju djeci puno intelektualnih poticaja ali s druge strane daju malo emocionalne podrške. Integrirajuće obitelji su one koje pružaju emocionalnu podršku djetetu ali pri tome daju premalo intelektualnih poticaja djetetu.

Teško je opisati optimalnu obitelj za razvoj dječje darovitosti ali ona bi svakako trebala posjedovati pravilnu i dobru skrb i brigu o djetetu, ljubav, toplinu, prave poticaje i visoka očekivanja (ne previsoka na to se mora obratiti posebna pozornost).

Nadalje, složene obitelji osiguraju dovoljno i poticaja i podrške, dok jednostavne obitelji ne osiguravaju djetetu ni dovoljno poticaja ni podrške. Prema istraživanjima djeca iz složenih obitelji kojoj roditelji osiguravaju dovoljno poticaja i podrške na upitnicima priopćuju da su sretna i da imaju višu razinu aktivnosti i usmjerenosti svojih ciljeva. Naime, ona imaju mogućnost razviti svoje sposobnosti do vrhunca jer imaju dovoljno poticaja od strane obitelji u kojoj provode najviše vremena te isto tako imaju i njihovu podršku. (Grandić, Letić, 2008)

4.3. Roditeljstvo i darovita djeca

Pri proučavanju veze i utjecaja obitelji i darovitosti, često se misli da je veza jednosmjerna od roditelja prema djetetu. No, ona je dvosmjerna jer prisutnost darovitog djeteta može dramatično utjecati na obitelj koja prema njemu usmjerava svu svoju pozornost i mobilizira resurse, baš kao i onda kad je u obitelji dijete s poteškoćom u razvoju. (Cvetković-Lay, 2002:129)

Darovita djeca zahtijevaju puno pažnje, vremena i strpljenja od svoje okoline ponajviše obitelji. Ona su radoznala, postavljaju puno pitanja te konstantno istražuju, što je roditeljima ponekad teško popratiti pogotovo ako imaju još djece u obitelji. Da bi bili spremni odgovoriti na njihova pitanja roditelji se moraju konstantno obrazovati, nadograđivati i obnavljati svoje znanje. Ponekad je roditeljima teško ispuniti baš sve interese darovite djece jer ona zaista puno očekuju i traže. Darovita djeca iziskuju puno znanja, pažnje u aktivnostima za koje pokazuju interes. Darovita djeca uče brže i lakše od svojih vršnjaka te im je upravo zbog toga potreban i širi raspon aktivnosti. Za darovito dijete vrlo je važno da mu roditelji omoguće sljedeće:

- prave poticaje koji je ih ohrabriti u učenju,
- raznolikost poticaja, aktivnosti i iskustava,
- materijala za učenje igru
- osobni primjer (jer djeca uče po modelu¹) (Cvetković-Lay, 2002)

Važno je kvalitetno rano iskustvo te ono ima veliku ulogu u kasnijem razvoju visokih sposobnosti te utječe i na intelektualni razvoj djeteta. Zato djetetu od najranije

¹ Učenje po modelu je oblik učenja u kojem subjekt (osoba) koja uči proučava model (uzor) te usvaja određene oblike ponašanja koje taj model ispoljava. (<https://www.vaspsiholog.com/2011/04/ucenje-po-modelu/>, preuzeto: 10.04.2018.)

dobi moramo omogućiti da vježba, istražuje, da prakticira vještine koje usvaja. Da istražuje predmete i pojave, istražuje i pronalazi rješenja za probleme na koje nailazi te da sortira i klasificira predmete prema određenim obilježjima. Svaka od navedenih aktivnosti uvelike će pomoći djetetu da razvije potencijale koje posjeduje.

Za razvoj darovitog djeteta važan je „psihološki prostor“. „Psihološki prostor“ mogu stvoriti samo nenametljivi, fleksibilni i neautoritarni roditelji. (Cvetković-Lay, 2002)

Roditelji darovite djece ne odobravaju „gubljenje vremena“ te pred svoju djecu stavljaju rad prije igre. Oni i sami žive tako da aktivno provode svoje slobodno vrijeme te uz to puno rade. Darovitoj djeci koja dolaze iz ovakvih obitelji nije dopušteno dosađivanje, već aktivno provode svoje slobodno vrijeme. (Winner, 2005)

Roditelji darovite djece ne smiju biti usredotočeni samo na postignuća, već oni moraju imati vremena za svoju djecu. Dobro je da roditelji imaju očekivanja od svoje djece te da im daju poticaje i podršku u njihovom napredovanju ali usmjeravanje cjelokupne roditeljeve energije na dječja postignuća može loše utjecati na dijete. (Cvetković-Lay, 2002)

„Roditelji darovite djece s visokim postignućima nenametljivo nadziru kontinuirani napredak svoje djece, ali su rijetko kruti, dominantni i autoritarni.“(Cvetković-Lay, 2002:137) Naime, takvi roditelji potiču svoju djecu na neovisnost i na samostalno donošenje odluka. Takva djeca uspješno će se razviti te će moći sama ovladati različitim rizicima bez pomoći roditelja. Djeci kojoj ovo iskustvo roditelji nisu pružili, već im se nametalo roditeljsko mišljenje i interesi najčešće prestaju sa zalaganjem čim roditeljska kontrola i pritisak koji dobivaju od strane roditelja prestane.

4.4. Preambiciozni roditelji

Roditelji koji su preambiciozni i vrše prevelik pritisak na svoje dijete djeluju loše na psihički razvoj djeteta. Preveliki pritisak može čak izazvati psihičke tegobe u odrasloj dobi. S pritiskom od strane roditelja najčešće se susrećemo u obiteljima glazbeno darovite djece. To se događa iz razloga što roditelji te darovite djece proživljavaju veliko zadovoljstvo kroz javne nastupe i isticanje svoje djece. Upravo zato se većina glazbenih škola zalaže za to da djecu ne treba prerano izlagati javnim nastupima. Preambiciozni roditelji vjeruju da su oni najzaslužniji za to što je njihovo darovito dijete postiglo te da su oni stvorili njegov uspjeh. Zato se zalažu za to da

njihovo darovito dijete bude izloženo publicitetu kako bi oni sami proživjeli „slavu“. Svoju djecu često oslovljavaju sa „moje najveće postignuće“. Darovita djeca koja imaju preambiciozne roditelje upravo zbog roditeljskih želja i ambicija zapostavljaju svoje potrebe te postaju ono što roditelji od njih očekuju i žele. Osim preambicioznih i pritiskujućih roditelja postoje i oni koji su prikriveni ali opet s jedne strane stvaraju pritisak svojoj darovitoj djeci. To su roditelji koji nikada nisu zadovoljni s rezultatima koje postižu njihova djeca. Primjerice, iako postižu odličan školski uspjeh i pohađaju najbolje škole, roditelji neće biti zadovoljni te će svoju djecu vidjeti kao „žrtve“ nedovoljno dobrog školskog sustava u čijoj će priči oni biti „spasitelji“. (Cvetković-Lay, 2002)

4.5. Optimalno obiteljsko okruženje

Autorica E. Winner (2005) istraživala je o tome kako bi trebalo biti obiteljsko ozračje da bi se što bolje odgojilo darovito dijete, te je istaknula šest općih pravila za obitelj koje ću opisati u nastavku.

a) „Darovita djeca zauzimaju poseban položaj u obitelji često su ili prvorođenci ili jedinci.“(Winner,2005:146)

Jedino objašnjenje za prvorođence je motivacijsko. Naime, oni barem do rođenja brata ili sestre imaju potpunu pažnju roditelja, te kasnije kada dobiju brata ili sestru polako gube svoj položaj i više nije sva pažnja usmjerena na njih te ujedno imaju i motivaciju za povratkom izgubljenoga. Kada su u pitanju jedinci, ne možemo reći da je objašnjenje motivacijsko jer oni nikada ne gube potpunu pažnju roditelja. U tom slučaju objašnjenje je genetsko. Naime, roditelji koji se odlučuju na to da imaju samo jedno dijete često su ljudi s visoko razvijenim sposobnostima te većinu svojeg vremena žele provesti u poslu.

b) Darovita djeca odrastaju u obogaćenoj okolini

Darovita djeca dolaze iz obitelji koje im pružaju puno različitih poticaja i aktivnosti. Roditelji s njima aktivno provode slobodno vrijeme te ih uključuju u

razgovore s odraslima, posjećuju s njima muzeje, koncerte, kazališta i slično. Pružaju im obogaćenu okolinu koja pozitivno utječe na razvoj potencijala koje njihovo darovito dijete posjeduje. Obrazovanje roditelja darovite djece je vrlo važno jer će vjerojatno obrazovaniji roditelji imati želju i sredstva da svojem djetetu omoguće što više poticaja i stvore poticajnu okolinu. S druge strane prema istraživanjima likovno-umjetnička i glazbeno darovita djeca nerijetko dolaze iz neobrazovanih obitelji. Ona su uspjela razviti svoje potencijale jer su im roditelji isto tako pružili obogaćenu okolinu iz područja za koje pokazuju interes. Darovitost se isto tako može razviti i u obiteljima koje nemaju puno novaca. Najvažnije je da se unutar obitelji cijeni obrazovanje te da se djetetu pruži što više poticaja te će ono uspjeti iskazati svoju darovitost.

c) Njihove su obitelji usmjerene na djecu

Obitelj iz koje darovito dijete dolazi vrlo su usredotočene na njegov razvoj. Roditelji provode puno vremena kako bi i sami potakli svoje dijete i poučavali ga. Često možemo zapaziti da se roditelji i žrtvuju kako bi njihovo dijete postiglo što viši stupanj obrazovanja, upisalo najbolje škole te učilo kod najboljih učitelja. Isto tako roditelji su se bili spremni i preseliti samo kako bi njihovo dijete bilo u centru pozornosti i kako bi mu pružili najviše što mogu, iako su te žrtve bile financijske i društvene oni su pristali na njih.

d) Njihovi su roditelji poduzetni

Roditelji darovite djece pružaju primjer tako što i sami aktivno provode svoje slobodno vrijeme, ističu rad prije igre te ne podržavaju izbjegavanje odgovornosti. Naime, oni uče svoju djecu o vrijednosti svakodnevnog rada te ona ujedno na taj način stječu radne navike. Kao što smo ranije naveli, djeca uče po modelu te će roditelji darovite djece koji i sami postižu dobre rezultate i postavljaju visoka očekivanja imati više utjecaja na svoje darovito dijete. Bitno je da roditelji usprkos postizanju svojih visokih dostignuća imaju vremena i za svoje dijete, kako bi mu mogli pružiti odgovarajuće poticaje i zadovoljiti njegove potrebe.

e) Roditelji im omogućuju samostalnost

Za darovito dijete vrlo je važno da odrasta uz roditelje koji mu pružaju dovoljno samostalnosti. Naime, roditelji bi trebali dozvoliti svojem darovitom djetetu da samostalno donosi odluke i prihvaća rizike. Optimalni odgojni stil roditelja darovite djece jest autoritativni. Autoritativni roditelji poštuju samostalnost svoje djece i toleriraju im pogreške, ali isto tako pružaju im jasan uzor i standarde ponašanja.

f) Stimulacija i visoki standardi, sklad i njega

Sklad i njega u obitelji vrlo su važni za ostvarivanje darovitosti. Darovita djeca koja odrastaju uz roditelje koji im pružaju puno ljubavi, pažnje, poticaja te s njima imaju dobru komunikaciju uspješno će razviti svoju darovitost. „Kada se obiteljska toplina i njega kombiniraju sa stimulacijom i visokim očekivanjima, stvara se optimalna situacija za razvijanje talenta.“ (Winner, 2005:158)

4.6. Karakteristike obitelji kao faktor utjecaja na razvoj darovitosti

Česta pretpostavka je da darovita djeca imaju darovite roditelje i da dolaze iz obitelji višeg socioekonomskog statusa. Nakon raznih istraživanja zaključeno je da je za razvoj darovitosti važnija aktivna uloga roditelja u odgoju nego što je to njihov stupanj obrazovanja ili ekonomska moć. „Roditelji koji provode dosta vremena sa svojom djecom, olakšavaju razvoj njihovih interesa, odgovaraju na njihova pitanja i osiguravaju toplinu i podršku njihovim intelektualnim istraživanjima, stimulirajući razvoj dječje nadarenosti bez obzira da li je obitelj siromašna ili bogata, uživa li društveni ugled ili ne“. (Čudina-Obradović, 1990:78)

Važno je koliko i na koji način roditelji provode vrijeme sa svojim darovitim djetetom. Od roditelja se očekuje da puno čitaju svojem djetetu, da zajedno s djetetom čitaju i istražuju nove informacije. Isto tako poput čitanja važan je i razgovor između roditelja i djeteta. Darovito dijete bi trebalo uključiti u razgovor s odraslima, roditelji bi trebali zajedno s djetetom pronalaziti nove riječi i njihovo značenje te na taj način proširiti dječji rječnik. Kada se govori o aktivnoj ulozi roditelja u odgoju, najvažnije su zajedničke aktivnosti. Roditelji mogu odvesti djecu primjerice u muzej ili

zoološki vrt te nakon posjeta zajedno komentirati i analizirati proživljeno te ukoliko je moguće na temelju proživljenog osmisliti neku aktivnost koja će djetetu dati veću motivaciju za daljnjim istraživanjem i usvajanjem znanja. Uz ranije navedene aktivnosti, optimalno obiteljsko okruženje trebalo bi zadovoljiti četiri osnovne potrebe darovitog djeteta. A to su:

- potreba za ljubavlju i sigurnošću
- potreba za novim iskustvima
- potreba za postizanjem uspjeha
- potrebu za osjećajem odgovornosti i nezavisnosti (Čudina-Obradović, 1990:78)

Naime, djeca koja posjeduju visoke sposobnosti neće ih moći iskoristiti ukoliko obitelj ne zadovolji navedene četiri osnovne potrebe koje djeca posjeduju. Upravo zato roditelji imaju veliku ulogu te su upravo oni ključni za razvoj motivacije kod djece.

Osim prethodno navedenih osnovnih potreba, roditelji bi trebali prema svojem darovitom djetetu pokazivati sljedeće:

1. Emocionalnu toplinu i samopouzdanje
2. Pozitivne stavove prema učenju, obrazovanju, znanju
3. Visoka očekivanja od sebe i svoje djece
4. Interes za uspjeh djeteta (prate razvoj i rezultate, pokazuju poštovanje za trud i uspjeh djeteta, ohrabruju, ispravljaju, nude pomoć)
5. Primjenjuju demokratske, ali jasne metode discipliniranja (zahtjevi su u obliku logičnih objašnjenja, dosljedni u traženju da se zahtjevi poštuju, mjere discipliniranja su blage, nikad fizičko kažnjavanje) (Čudina-Obradović, 1990:78)

5. EMOCIONALNI ŽIVOT DAROVITE DJECE

Darovitu djecu se ne rijetko „etiketira“ kao djecu popularnu u društvu, samouvjerenu i dobro adaptiranu. Zaboravlja se na to da se i ona mogu suočiti s određenim socijalnim i emocionalnim problemima. Susreću se s tim problemima upravo iz razloga što su napredniji od svojih vršnjaka. Vršnjaci često ne razumiju njihove potrebe.

Postoji nekoliko čimbenika po kojima se daroviti razlikuju od svojih vršnjaka odnosno od prosjeka. Jedan od čimbenika jest visoka motiviranost darovite djece. Darovita djeca su jako motivirana da svladaju područje za koje pokazuju interes. Isto tako, skloni su neovisnom mišljenju i nekonformizmu te zbog toga često nisu prihvaćeni od okoline. Treći čimbenik odnosi se na odnos darovitih i vršnjaka. Naime, darovita djeca sklona su introvertiranosti i često su usamljena. Jedan od glavnih razloga je taj što im je potrebna samoća da bi razvili svoje talente ali i zbog toga što nemaju puno toga zajedničkog sa svojim vršnjacima te ih oni nerijetko i odbacuju iz društva. (Winner, 2005).

„Darovita djeca, osobito ona s najvišim sposobnostima, ne moraju nužno izražavati svoje talente na očit i prihvatljiv način. Ona, mogu, primjerice, biti:

- Unatoč bogatom riječniku, loši u pisanu izražavanju ili glasovnoj analizi i sintezi na početku opismenjavanja.
- Nemirni, nepažljivi, skloni dnevnom sanjarenju, s vrlo malom potrebom za noćnim odmorom.
- Šutljivi, nespremni pokazati znanje, osjećajno ravnodušni prema okolini.
- Nespremni slijediti upute za skupne aktivnosti i zadatke, vole raditi stvari na svoju ruku.
- Nisu skloni suradnji u aktivnostima grupe, nezainteresirani su za grupni rad, nekooperativni i apatični.
- Pretjerano kritični, neprestano dovode u pitanje dobivena objašnjenja.
- Brzo zapažaju i svoja zapažanja obznanjuju svima, ukazuju na nelogičnosti i nedosljednosti, posebno u onome što drugi misle ili čine.
- Povučeni- odbijaju sudjelovati u zadaćama grupe, više uživaju u samoći i samostalnom radu. „ (Cvetković-Lay, 2002:143)

5.1. Perfekcionizam

Kada govorimo o perfekcionizmu većinom ondje ubrajamo osobe koje nikada nisu zadovoljne s onim što učine. „Perfekcionizam zapravo znači postavljanje visokih unutarnjih standarda i nastojanje da se oni postignu što neizbježno vodi u visoka postignuća.“ (Cvetković-Lay, 2002:145) Darovita djeca su perfekcionista i to je jedna od bitnih karakteristika darovitosti. Samopouzdanje je usko povezano s postignućima djeteta.

Obitelj visokoj razini djetetovih postignuća može doprinijeti tako što će pomoći svome djetetu u spoznaji da je primjerice njihov rad izvrstan. Važno je djetetu dati do znanja da se izvrsnost nagrađuje jer ukoliko dijete primijeti da su svi radovi isto nagrađeni ono neće imati motivacije da teži ka izvrsnosti i razvija svoje potencijale u određenome području. Zato je vrlo važan odgojni stil koji imamo prema djeci, kako u odgojno-obrazovnim ustanovama tako i unutar obitelji.

5.2. Samostalnost darovite djece

Darovita djeca posjeduju visoki stupanj sposobnosti u određenom području ili područjima te su nerijetko i jako samousmjerena, samovoljna i neovisna prema stavovima i mišljenjima svojih roditelja. Oni ispravljaju greške svojih odgojitelja i učitelja te nerijetko odbijaju njihove kritike. Isto tako često odbijaju instrukcije iz određenih predmeta ili aktivnosti jer smatraju da je njihov način rješavanja problema bolji te radije problem na koji naiđu rješavaju sami. Njihovo ponašanje često predstavlja problem roditeljima i učiteljima koji provode najviše vremena s njima. Isto tako ni darovitoj djeci se nije lako nositi s vlastitim osobinama koje posjeduju jer i sami shvaćaju da su drugačiji od svojih vršnjaka i da imaju drugačije potrebe od okoline. Radi svojeg bržeg razvoja često imaju drugačije interese od svojih vršnjaka te se zbog toga često ne uklapaju u društvo, odnosno društvo ih ne prihvaća. (Cvetković-Lay,2002)

Odrastanje darovite djece je vrlo složen proces koji utječe na okolinu koja ih okružuje. Oni za razliku od ostale djece, zbog svojih specifičnih osobina zahtijevaju još više pažnje, razumijevanja, raznovrsnih poticaja i podrške u svojem razvoju.

6. ULOGA OBITELJI U ODGOJU DAROVITE DJECE

Roditelji se često susreću s problemima u odgoju darovite djece jer daroviti imaju neobične osobine ličnosti te su često vrlo zahtjevna. Darovita djeca imaju veliki raspon želja, potreba i interesa te su vrlo često naporna svojoj okolini. Imaju žestoku, pomalo napornu i intenzivnu narav te ih je vrlo važno i dobro naučiti unutarnjoj disciplini odnosno samokontroli. Na taj način omogućujemo im da uspostave odnose s okolinom koja ga okružuje. Ukoliko se bilo koje dijete pa tako i darovito dijete nauči kontrolirati svoju impulzivnost to će mu uvelike pomoći općenito kroz život.

Prilikom učenja djece unutarnjoj disciplini je da roditelji prvo pokušaju shvatiti uzroke djetetova ponašanja te onda reagiraju na djetetovo ponašanje. To ne znači nužno da roditelji moraju prihvatiti djetetovo ponašanje, već da pokušaju shvatiti uzrok takva ponašanja odnosno da pokušaju razumjeti djetetove potrebe. Učenje djeteta samodisciplini je dug i složen proces u kojem djeca trebaju pomoć svoje okoline ponajviše obitelji.

Jedna od dobrih tehnika za učenje samodisciplini jest da roditelji nagrade svoje darovito dijete za neku aktivnost i prije nego što dijete to zapravo učini. Na taj se način postižu tri stvari:

- Roditelji djetetu jasno daju do znanja što oni od njega očekuju, te će ono postupiti na pozitivan način.
- Podsjeća ga se na ono što se od njega očekuje da učini
- Izbjegava se neugodna situacija kritiziranja zbog nečeg što je trebalo učiniti a trebalo je. (Cvetković-Lay, 2002:154)

Isto tako važno je davanje pohvala i kritika djetetu. Kada ono nešto dobro ili loše učini preporučuje se da mu roditelji napišu pohvalu ili kritiku u pisanome obliku. Roditelji bi trebali napisati kako se osjećaju u vezi s djetetovim bilo dobrim ili lošim ponašanjem. Ostavljanje poruke u pisanome obliku upečatljivije je jer dijete ima vremena razmisliti prije nego reagira na poruku. Treba pripaziti kod nagrađivanja i kažnjavanja djeteta da se nagradi i kazni njegovo ponašanje a ne on sam. Bolje je poticati ili ne poticati određena djetetova ponašanja nego napadati njega kao osobu. Primjerice, bolje je da roditelji kažu : „To što si učinio je loše“ nego li „Ti si zločest i

nemoguć“. (Cvetković-Lay,2002) Isto tako bitno je da roditelji iskazuju svoje osjećaje jer će na taj način olakšati djetetu da i ono učini isto. Važno je da dijete iskazuje svoje emocije i razgovara s roditeljima o tome kako se osjeća jer će to smanjiti njegovu uznemirenost i nagomilavanje osjećaja koji ponekad mogu izazvati „eksploziju“ emocija.

Kako bi dijete što bolje naučilo samodisciplini roditelji bi trebali prvo preispitati svoja očekivanja od djeteta, jesu li ona ispravna te je li način na koji odgajaju svoju djecu ispravan. Isto tako vrlo je važno da budu jasni u očekivanjima koja očekuju od svoje darovite djece. Naime, većina odgojnih problema potječe upravo iz nesporazuma u komunikaciji. Roditelji djetetu trebaju jasno dati do znanja kakvo ponašanje od njega očekuju a kakvo ne. Prilikom postavljanja pravila ili upućivanja djeteta na određeno ponašanje poželjno je staviti ruku djetetu na rame ili zagrliti ga. Na taj način roditelji osiguravaju da ih on zaista sluša i usmjeruje svu svoju pozornost na njihov govor.

Darovito dijete ima potrebu da nauči vjerovati vlastitim potrebama te će biti uspješnije u tome ako mu roditelji daju do znanja da mu i oni vjeruju. Važno je da roditelji cijene njegovu samostalnost i da mu pružaju podršku u tome. Trebali bi postupno ohrabrivati svoje dijete te prepoznati promjene koje se događaju tijekom djetetova razvoja i učenja samodisciplini. Isto tako na roditeljima je da na uče svoje darovito dijete da problemima na koje nailazi tijekom odrastanja i odlukama koje donosi, pristupa kreativno.

6.1. Postavljanje granica

Darovito dijete ima veliku moć rasuđivanja te ne rijetko roditelji smatraju kako njima nije potrebno postavljati granice jer oni mogu ovladati sami sobom. Kao i svoj djeci pa tako i darovitoj, ukoliko roditelji jasno postave pravila, postave određena ograničenja dati će djetetu osjećaj sigurnosti. Dijete će se na taj način lakše samokontrolirati te će se usmjeriti prema poželjnom ponašanju. Naime, ukoliko mu roditelji ne postave nikakva ograničenja, darovito dijete će istraživati i većinu vremena provocirati kako bi otkrilo gdje su mu ostavljene granice. A s druge strane, ukoliko mu roditelji jasno odrede granice ponašanja dijete će se osjećati sigurno. U tako sigurnome okruženju darovito će dijete lakše razvijati svoje potencijale,

kreativno se ponašati jer neće morati stalno provjeravati gdje su mu granice već će se ponašati u okviru ranije postavljenih granica. Isto tako dobro je dijete uključiti u postavljanje i definiranje granica. Na taj način omogućujemo djetetu da vrlo rano nauči ovladavati vlastitim ponašanjem. (Cvetković-Lay, 2002)

6.2. Prirodne posljedice

Tijekom odgoja darovite djece najbolje je dopustiti da ono nauči samo iz prirodnih posljedica nego da mu se nameću disciplinske mjere. Roditelji bi trebali omogućiti svom darovitom djetetu da ono samostalno otkrije prirodne kako pozitivne tako i negativne posljedice svojih postupaka. Pozitivne prirodne posljedice omogućuju djetetu da sagleda i pronađe novi, drugačiji način rješavanja određenog problema. Važno je naglasiti da se nekada jednostavno ne bi smjele dopustiti prirodne posljedice jer mogu biti opasne ili neprikladne. Ali isto tako treba poznavati razliku između discipline i kažnjavanja djeteta. „Kroz kažnjavanje djetetu poglavito govorimo što da ne čini a ne i što da čini, dok mu kroz stjecanje samodiscipline nudimo alternative i potičemo odgovornost za vlastite izbore.“(Cvetković-Lay,2002:150)

6.3. Postavljanje pravila

Isto tako ukoliko je postavljanje ograničenja nužno treba ga u dogovoru s djetetom čvrsto i jasno postaviti. Od velike je važnosti da roditelj i sam poštuje ograničenje koje je postavio. Roditelji ne smiju postavljati pravila kojih se ne mogu držati jer onda gube autoritet nad darovitom djecom. Naime, darovita djeca su veoma znatiželjna i konstantno će ispitivati granice ukoliko im nije jasno zašto ste povukli neku zabranu ili zašto niste ispoštovali neko pravilo.

Ukoliko darovito dijete ne poštuje granice i krši pravila koja ste postavili, trebalo bi mu objasniti da pravila koja ste postavili ne utječu samo na njega nego da pogađaju i ljude koji se nalaze oko njega, jer darovito dijete ima razvijenu moć empatije s drugima. (Cvetković-Lay,2002)

6.4. Odgajanje nagrađivanjem

Tijekom odgoja vrlo je važno i davanje nagrada za neko pozitivno ponašanje djeteta. Nagrađivanje pozitivno utječe na darovito dijete te se njime i zadovoljavaju neke od temeljnih psiholoških potreba djeteta. Iako nagrada pozitivno utječe na dijete i na njegovo daljnje ponašanje, to nikako ne znači da dijete treba samo nagrađivati a ne kažnjavati. Naravno da kazna treba postojati i da bi ona trebala biti posljedica ukoliko dijete prekrši neki dogovor, pravilo ili ograničenje koje mu je postavljeno. Pri postavljanju kazni roditelji bi trebali imati na umu da su darovita djeca veoma osjetljiva te da ona čak i najmanje tjelesne i verbalne kazne mogu dugoročno jako loše doživjeti. (Cvetković-Lay, 2002)

6.5. Mogućnost izbora i preuzimanje odgovornosti

Roditelji bi trebali pružiti svojem darovitom djetetu veću mogućnost izbora kad god je to moguće. Na taj će način dijete razviti samopoštovanje i samodisciplinu koja je vrlo važna. Uz to dijete razvija svoju neovisnost, ohrabruje se jer se naglašavaju sposobnosti koje ono posjeduje. Djetetu bi trebalo omogućiti i da preuzme odgovornost za svoje postupke. Naime, kada se djetetu pruži mogućnost izbora, ujedno se izbjegnu i brojni sukobi. Važno je „pružiti darovitom djetetu mogućnost poštenog izbora što znači da roditelji ne bi trebali koristiti mogućnost izbora samo kao paravan da ga natjeraju na nešto.“ (Cvetković-Lay, 2002:153)

6.6. Obitelj kao faktor poticanja darovitosti

Jedna od najvažnijih uloga roditelja jest da pruže što više poticaja svojoj darovitoj djeci. U današnje vrijeme obitelji se ne rijetko susreću s financijskim, zdravstvenim, stambenim i drugim poteškoćama te one stvaraju otežavajuće okolnost za sve članove obitelji. Kao što sam i ranije navela u radu, darovitoj djeci važniji su obrazovanje i emocionalna podrška obitelji nego što je to materijalna. Ukoliko roditelji vode brigu i primjećuju djetetove potrebe i usmjereni su na njih djeca će uspješno ostvariti potencijale koje posjeduju.

Kako bi roditelji prepoznali da je njihovo dijete darovito važno je ukazati na rane znakove darovitosti, u nastavku sam navela neke od njih:

- uporaba fraza i čitavih rečenica u vrlo ranoj dobi
- pravilna uporaba velikog broja riječi
- rani početak čitanja
- sposobnost visoke koncentracije
- iskazivanje ranog zanimanja za crtanje, glazbu i druge oblike umjetnosti
- zanimanje za knjige, enciklopedije i atlase
- rano otkrivanje uzročno-posljedičnih odnosa
- velika radoznalost i izrazit smisao za humor (Bastalić, 2008)

Važno je da roditelji što prije prepoznaju svoje darovito dijete kako bi mu mogli pružiti odgovarajuće poticaje. Darovito dijete treba roditelje koji će moći odgovoriti na njegove potrebe. Naime, treba roditelja koji će moći pratiti sve njihove zahtjeve, znatiželju, znati odgovoriti na postavljena pitanja, istraživati s njime te mu pružiti raznovrsne aktivnosti u području za koje dijete pokazuje poseban interes.

Isto tako roditelji bi nakon prepoznavanja darovitosti svojeg djeteta uključiti i stručnjake, učitelje i odgojitelje koji su u kontaktu s djetetom kako bi svi zajedno djelovali i poticali njegov daljnji razvoj. (Rajović, 2017)

6.7. Što treba izbjegavati u odgoju

U odgoju važan je način komunikacije te kvaliteta komunikacije koja se ostvari između roditelja i djeteta. Autorica Cvetković – Lay (2002) je istaknula nekoliko važnih točki koje bi roditelji trebali izbjegavati u komunikaciji sa svojim djetetom.

1. Ne koristite „jake strane“ svog djeteta za kažnjavanje!
2. Izbjegavajte biti diktator!
3. Ne koristite podsmijeh i sarkazam!
4. Izbjegavajte gundžanje i ljutnju!
5. Izbjegavajte ogovaranje!
6. Izbjegavajte grube i nedosljedne kazne!

Pod pojmom „jake strane“ ponajprije se misli na istinu koju dijete kaže svojim roditeljima u povjerenju. Istinu nikako ne bi trebali koristiti kao način kazne ili zadirkivanja darovitog djeteta. Isto tako, autoritarni stavovi i zahtjevi roditelja loše utječu na djetetovu darovitost. Naime, darovita djeca su uvijek okupirana nekim aktivnostima te ukoliko ga se forsira da prestane ili požuri s određenom aktivnošću napetost će rasti te je moguće da dođe i do sukoba. U komunikaciji s darovitim djetetom roditelji bi trebali izbjegavati pojmove kao što su: uvijek i nikad. Isto tako trebali bi izbjegavati podsmjeh i sarkazam. Sva djeca su vrlo osjetljiva na navedene pojmove ali pogotovo darovita. Oni loše utječu na dječji razvoj te predstavljaju i određenu vrstu napada na dječju osobnost.

Grube i nedosljedne kazne svakako treba izbjegavati pogotovo u proces učenja djeteta samodisciplini. One se prkose sa svim načelima ponašanja te dijete reagira na njih nepovjerenjem, bijesom te na koncu nepoštivanjem autoriteta. Dijete koje odrasta u obitelji u kojoj se provode navedene kazne često je problematično, delinkventno se ponaša te nema pozitivnu sliku o sebi.

Roditelji često pogrešno tumače ponašanja darovitog djeteta. Naime, kao što smo već ranije naveli darovita djeca su vrlo zahtjevna što ponekad roditeljima i njihovoj okolini predstavlja problem. Treba obratiti pozornost na način koji će primjerice roditelji reagirati na ponašanje darovitog djeteta i na koji će način komunicirati s njime. Pogrešne reakcije okoline nazivamo „ubijajuće tvrdnje“. One su ujedno glavni razlog narušavanja dobre komunikacije između darovitog djeteta i njegove okoline jer su darovita djeca vrlo osjetljiva te one loše djeluju na njihovo psihičko stanje. Ovo su neke od najčešćih „ubijajućih tvrdnji“:

- „Prestani živjeti u oblacima. Budi kao svi ostali!
- Ne gnjavi- sada za to nemamo vremena!
- To je glupa ideja – pa vidiš da je to nemoguće!
- S takvim pamćenjem sigurno to nisi zaboravio. Nisi želio to napraviti!
- Da sam htjela da to napraviš drugačije- rekla bih ti!
- Za nekoga tako pametnog sigurno ne možeš postupati glupo!
- Uopće nisi razuman! Zašto nisi kao tvoj brat?
- Ne znam što je ušlo u tebe ovih dana. Potpuno si isključen!
- Gdje si bio dok sam objašnjavala sve ovo? Spavao si!?

- Ti uvijek misliš samo na sebe i ni na koga drugog!
- Dosta mi te je, prođi od mene s tim ludim idejama!
- Znaš, ta tvoja ideja nije nova. Otkrivena je prije nekoliko godina.
- Nisi još spreman za to. To jednostavno neće ići i samo ćemo gubiti vrijeme!
- Ne tiče me se što ti misliš- napravi kako sam rekao!
- Prestani biti tako djetinjast i nezreo! Kada odrasteš znat ćeš kako bi se trebao osjećati glede ovih stvari!
- Nemaš prava tako se osjećati! Tvoji su stavovi pogrešni!
- Ne želim danas trpjeti ni jednu od tvojih čudi- u stanju si svima pokvariti dan!
- Zašto si umišljaš da si poseban? Svi imaju probleme – hoćeš čuti što su pravi problemi!?
- Napraviti ćeš to jer JA tako kažem... „(Cvetković-Lay, 2002:160)

6.8. Neostvareni daroviti

Darovita djeca ponekad znaju izgubiti interes za područje u kojem se razvija njihova darovitost. Do gubitka motivacije najčešće dolazi zbog toga što su djeca izložena prevelikom pritisku i očekivanjima roditelja. Isto tako jedan od glavnih čimbenika jest da roditelji dominiraju i poriču djetetovu samostalnost, putem darovitog djeteta žele izraziti svoja zanimanja i želje te djeci na taj način uskraćuju emocionalni odnos. Osim toga, na gubitak motivacije mogu utjecati: razvod ili razdvajanje roditelja, česta preseljenja obitelji, svađe unutar obitelji ili svađe s prijateljima i djetetu bliskim osobama. „Darovita djeca brže od ostale zamjećuju nedosljednost odraslih, dvostruka mjerila vrijednosti, dvostruki moral i ostale nelogičnosti i propuste u svijetu odraslih.“ (Cvetković-Lay,2002:171) Takvo ponašanje okoline stvara nesigurnost kod darovite djece te ona gube interes, što na koncu dovodi do neostvarenih potencijala odnosno do ne ostvarene darovitosti djeteta.

7. ZAKLJUČAK

Obitelj ima veliku ulogu u djetetovu razvoju, a pogotovo kada se govori o darovitoj djeci. Naime, roditelji su ti koji prvi imaju priliku proučiti i prepoznati djetetove potencijale od najranije dobi. Nikada nije prerano početi sa poticanjem dječje darovitosti, te je važno da roditelji prate rani razvoj svoje djece. Daroviti se najčešće ističu po tome što ranije počinju čitati, imaju sposobnost visoke koncentracije, rano otkrivaju uzročno-posljedične odnose, jako su radoznali, vole istraživati i oni su „gladni“ znanja. Darovita djeca jako brzo uče i pokazuju visoki stupanj motiviranosti za područje koje ih zanima. Oni puno stvari rade brže i bolje od svojih vršnjaka te postižu iznadprosječan rezultat u istome. Problem nastaje jer oni često imaju drugačije interese od svojih vršnjaka. Upravo iz tog razloga često su ne prihvaćeni od okoline. Naime, okolina ne razumije njihove posebne potrebe i interese koje pokazuju za određena područja. Upravo zato najčešće darovita djeca svladavaju nove stvari i istražuju samostalno, vole samostalno dolaziti do otkrića te pri tome traže samo minimalnu pomoć primjerice svoje obitelji ili sebi bliskih osoba.

Odgojna uloga obitelji za darovito dijete ima velik značaj. Obitelj bi trebala biti zajednica koja je ispunjena razumijevanjem, podrškom i ljubavlju prema svojoj djeci. Roditelji bi trebali pružiti primjer svojoj djeci. Dijete ondje stvara navike kulturnog, moralnog ponašanja te razvija higijensko-zdravstvene i radne navike. Važno je da roditelji tijekom odgoja nauče darovitu djecu samokontroli, odnosno da se ona ponašaju na način koji je u društvu prihvaćen. Da nauče kontrolirati svoje emocije, poštivati i uvažavati mišljenja svoje okoline te da se nauče samostalno funkcionirati. U samome odgoju važno je da im se jasno definiraju granice, da ih daroviti ne moraju stalno preispitivati već da se ponašaju u skladu s granicama koje su postavljene od strane roditelja. Isto tako, roditelj bi trebao biti dosljedan u onome što kaže te ne bi smio sam kršiti pravila koja je postavio jer to ulijeva dozu nesigurnosti kod darovitog djeteta. Od obitelji se očekuje da pokuša razumjeti djetetovo ponašanje te zadovoljiti njegove potrebe. Roditelji bi trebali pratiti dječje interese i dopustiti im da se što više razvijaju u tom području te im pri tome pružiti što je više poticaja moguće. Važno da pri odgoju pruže djetetu da uče iz prirodnih posljedica. Odnosno da dijete samo shvati kako pozitivne tako i negativne posljedice svojeg ponašanja. Nadalje, darovitome djetetu treba pružiti mogućnost izbora. Na taj način dijete razvija samopoštovanje te ujedno i uči preuzimati odgovornost za svoje postupke što je vrlo

važno u odgoju. Darovito dijete se u obitelji treba osjećati sretno, zadovoljno i sigurno kako bi se uspelo razviti u zrelu ličnost. Ukoliko obitelj uspije zadovoljiti potrebe darovite djece ona će uspjeti razviti svoje potencijale.

Roditelji su često nesigurni u samome odgoju i ponašanju prema darovitoj djeci i njihovim potrebama te bi bilo poželjno da se uključe u različite seminare, skupove, sastanke ukoliko postoje u odgojno-obrazovnim ustanovama te da potraže i pomoć stručnjaka. Vrlo je važna i dobra suradnja i komunikacija između odgojitelja, učitelja i roditelja darovite djece, kako bi svi zajedno utjecali na što bolji razvoj djetetovih potencijala.

Često se susrećemo s preambicioznim roditeljima koji nakon prepoznavanja potencijala svoje djece, previše forsiraju djecu da ona jednostavno na koncu gube motivaciju. Takvi roditelji toliko su fokusirani na viska postignuća svoje djece da u potpunosti zaborave na njihovo emocionalno stanje. Važno je da roditelji imaju visoka očekivanja od svoje djece kako bi ih motivirala ali pri tome ne smiju zanemariti emocionalno stanje djeteta. Kako ne bi došlo do neostvarenih darovitih, obitelj bi trebala zračiti sigurnošću, podrškom, emocionalnom toplinom, stvarati darovitom djetetu pozitivne stavove prema učenju, imati visoka očekivanja i pokazivati interes za potrebe koje iskazuje darovito dijete. Isto tako djetetu treba priuštiti dovoljno prostora da ono djeluje samostalno u određenim područjima za koje pokazuje interes. Roditelji bi trebali izbjegavati „ubijajuće“ tvrdnje i pretjerano kažnjavanje darovite djece jer su ona veoma osjetljiva te to može trajno loše utjecati na njihovo psihičko zdravlje. Važno je imati na umu da obitelj ne stvara darovitost, ali ona ima jako velik utjecaj na njen razvoj kod djeteta. Naime, obitelj može poticati darovitost kako bi dijete razvilo što više svoje potencijale ili je „uništiti“ tako što djetetu ne pruži adekvatno zadovoljenje potreba.

8. LITERATURA

1. BASTALIĆ, J. (2008.) Udžbenički okvir- mogućnosti i izazovi za darovite. Na *porodica kao faktor podsticanja darovitosti*. Vršac, 2008. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov“- Vršac. Str. 39-57.
2. CVETKOVIĆ-LAY, J. (2002.) *Darovito je, što ću sa sobom? Priručnik za obitelj, vrtić i školu*. Zagreb: Alinea.
3. CVETKOVIĆ LAY, J. I SEKULIĆ MAJUREC, A. (2008.) *Darovito je, što ću s njim? Priručnik za odgoj i obrazovanje darovite djece predškolske dobi*. Zagreb: Alinea.
4. ČUDINA-OBRAĐOVIĆ, M. (1990.) *Nadarenost, razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Zagreb: Školska knjiga
5. GRANDIĆ, R. I LETIĆ, M. (2008.) Porodica kao faktor podsticanja darovitosti. Na *porodica kao faktor podsticanja darovitosti*. Vršac, 2008. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov“- Vršac. Str. 184-196.
6. KADUM, S. I HOZJAK, D. (2015.) *Darovitost u nastavi*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
7. RAJOVIĆ, R. (2017.) *IQ djeteta, briga roditelja*. Split : Harfa d.o.o.
8. ROSIĆ, V. I ZLOKOVIĆ, J. (2002.) *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*. Rijeka : Grafrade
9. STEVANOVIĆ, M. (2000.) *Obiteljska pedagogija*. Varaždinske Toplice : Tonimir
10. STEVANOVIĆ, M. (2003.) *Predškolska pedagogija*. Rijeka: Andromeda d.o.o.
11. VUKASOVIĆ, A. (1999.) *Obitelj- vrelo i nositeljica života*. Zagreb: Hrvatski katolički zbor „MI“.
12. WINNER, E. (2005.) *Darovita djeca, mitovi i stvarnosti*. Zagreb: Ostvarenje d.o.o.
13. YAHNKE-WALKER, S. (2007.) *Darovita djeca, vodič za roditelje i odgajatelje, kako razumjeti, podržati i potaknuti vaše darovito dijete*. Zagreb: Veble commerce.

MREŽNE STRANICE

1. MARINCEL, D. (2013.) *Tajne darovite djece*, <http://www.istrazime.com/djecia-psihologija/tajne-darovite-djece/> (Preuzeto: 12.04.2018.)
2. MIŠIĆ, V., *Učenje po modelu*, <https://www.vaspsiholog.com/2011/04/ucenje-po-modelu/> (Preuzeto: 10.04.2018.)

POPIS SLIKA

Slika 1 : Troprstenasta definicija darovitosti

9.SAŽETAK

Tema ovog završnog rada govori o ulozi obitelji u odgoju darovitog djeteta. U radu se objašnjava obitelj, njena odgojna uloga te kako bi trebala izgledati optimalna obitelj za uspješan razvoj darovitog djeteta i poticanje njegove darovitosti. Nadalje, objašnjava se darovitost, njene sastavnice te sposobnosti i osobine ličnosti darovite djece. Objašnjavaju se karakteristike obitelji kao faktor utjecaja na razvoj darovitosti te se ističu potrebe darovite djece koje bi obitelji trebale zadovoljiti. Opisano je kako bi trebalo odgajati darovitu djecu. Primjerice, pri odgoju treba darovitu djecu naučiti unutarnjoj samodisciplini, a da bi se to postiglo, unutar obitelji se treba: postaviti jasna pravila, dopustiti djetetu da nauči putem prirodnih posljedica, odgajati nagrađivanjem, postaviti jasna ograničenja, dati djetetu mogućnost izbora te poticati ga. Također, objašnjeno je i što bi trebalo izbjegavati u odgoju darovite djece kako bi mogli ostvariti svoj potencijal.

Ključne riječi: obitelj, odgoj darovitog djeteta, darovito dijete, odgojna uloga, poticanje darovitosti

10.SUMMARY

The topic of this final thesis says about the role of the family in the upbringing of a gifted child. In this work it's explained the term family and it's role in upbringing, and how should an optimal family look like so a gifted child has a successful development and so that his talent is encouraged. The term ability is explained, it's components also and the capacity and personality features of a gifted child. The family characteristics are explained as a factor of impact on the development of giftedness, and the needs of a gifted child are pointed out as a factor that a family should satisfy. It's described how should upring a gifted child. For example, in the process of upbringing you should teach a gifted child how to be self-disciplined and to achieve that, inside the family you should : set a clear set of rules, allow the child to learn through natural consequences, upbringing with rewarding, set clear limits, give a child a choice and encourage him. It, also explains what it should be avoided in the upbringing of a gifted child so that he could acchomplish his potential.

Key words: family, upbringing a gifted child, gifted child, upbringing role, encouragment of giftedness